

О. В. Максютова,
здобувач, Мукачівський державний університет
ORCID ID 0000-0001-8400-1382

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.10.97

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО ОНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ РЕГІОНУ В НАПРЯМІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧОЇ ПОЛІТИКИ

О. Maksyutova,
Candidate for a degree, Mukachevo State University

PROSPECTS FOR AN INNOVATIVE RENEWAL OF THE TOURISM AND RECREATION BUSINESS OF THE REGION TOWARDS THE IMPLEMENTATION OF RESOURCE-SAVING POLICIES

У статті визначено основні принципи інноваційного розвитку туристично-рекреаційного бізнесу та окреслено напрями впровадження інновацій у туристично-рекреаційний бізнес, які визначають ефективність стратегічного управління у туристично-рекреаційному бізнесі. Розглянуто функції регулювання ресурсного забезпечення регіонального розвитку туристично-рекреаційного бізнесу, розроблений інноваційний механізм управління в туристично-рекреаційному бізнесі та визначено систему взаємозв'язків його зовнішніх і внутрішніх інструментів. У ході розробки інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі проведено аналіз зовнішніх і внутрішніх інструментів і їх ключових елементів, запропоновані заходи щодо вдосконалення надання інноваційно-інформаційних послуг, розроблено алгоритм стимулювання інноваційної діяльності в туристично-рекреаційному бізнесі.

Встановлено, що для інноваційного розвитку туристично-рекреаційного бізнесу потрібна наявність таких факторів: ринкова конкуренція; наявність законодавчої і нормативної бази в підтримку впровадження інновацій; професійна підготовка кадрів, які бажають впроваджувати інновації (фахівці, підприємці, менеджери, службовці) та ресурси (фінансові, виробничі, інформаційні, інфраструктурні).

This article highlights the main principles of innovative development of tourist and recreational business, outlines the directions of introduction of innovations in tourist and recreational business, which determine the effectiveness of strategic management in tourist and recreational business, the functions of regulation of resource provision of regional development of tourist and recreational business, developed an innovative mechanism of management in tourist and recreational business and defined the system of relations between its external and internal instruments.

Introduction. Considering tourist and recreational business as an inter-sectoral type of economic (or entrepreneurial) activity, it is necessary to determine prospects of innovative renewal of tourist and recreational business of the region, to activate innovative processes, which will ensure acceleration of social and economic development of regions. This is impossible without a resource-saving policy, which is able to bring the region to a new level of economic system, strategically competitive and oriented toward balanced economy with growth of potential.

Each sector of the economy has its own peculiarities, on which the success of its development depends. The priority vector, which influences the development of regional economy of regions of the Carpathian region is considered tourist-recreational business, profit from which is the main source of income for population of separate territories and makes part of budgets of territorial communities. Therefore, the issue of innovative renewal in tourist and recreational business is extremely topical.

The tourism and recreational business constantly introduces new markets, introduction of advanced information and telecommunication technologies and modern forms of organizational and managerial activity, use of electronic commerce and virtual tourist-excursion services.

The purpose of the article is a development of innovative approaches in tourism and recreational business of the region using instruments of realization of economic mechanism of resource conservation, which in turn will promote the competitiveness of the region and its sustainable development.

Results. Stable economic growth in tourist and recreational business is impossible without balanced and sustainable implementation of resource saving policy of the region by forming an effective scheme of resource saving on the basis of innovation implementation.

The main goal of innovative management is to increase the efficiency of the region's economy. To achieve this goal we offer an innovative mechanism of management in tourist-recreational business. Implementation of the proposed innovative management mechanism in tourism and recreational business will help to identify existing problems in tourism and recreation business, identify ways of solving these problems, increase the efficiency of tourist and recreational potential in the region, and improve the innovative climate.

Innovative management mechanism in tourism and recreational business is a combination of external and internal instruments, which contribute to increasing efficiency of tourist and recreational business in the region, tourist-recreational resources as the main factor in the innovative mechanism; the main structural elements that underlie the external and internal instruments of the innovative mechanism of management.

Until the present document is issued, the following are subject to control:

- 1) development of innovative programs of tourism and recreational business development at the regional level;*
- 2) development of private power partnership in the region;*
- 3) participation in national and international exhibitions of innovative direction in tourist-recreational business;*
- 4) provision of the system of state support of innovations in tourist-recreational business;*
- 5) first stage and first stage (startups).*

The internal instruments of the State administration are:

- 1) organization and stimulation of innovative activity of enterprises of tourist-recreational business;*
- 2) promotion of international investment in tourism and recreation;*
- 3) organization of international information and communication systems for tourism and recreation;*
- 4) improvement of qualification and retraining of personnel for tourist-recreational business.*

During the development of the innovative management mechanism in tourism and recreational business, the analysis of external and internal instruments and their key elements, proposed measures to improve the provision of innovative and information services, developed an algorithm to stimulate innovative activity in tourism and recreational business.

Conclusions. Thus, the important factor that causes necessity of introduction of innovations in tourism and recreation is that tourist-recreational business not only forms the sphere of travel, leisure and recreation services on the territory, but it is a source of income of population and territorial communities and causes development of many related sectors of economy.

It has been established that the following factors are needed for the innovative development of tourist and recreational business: Market competition; legislative and regulatory framework in support of innovation implementation; professional training of personnel who wish to introduce innovations (specialists, entrepreneurs, managers, employees) and resources (financial, production, information, infrastructure).

Therefore, in the future of further research it is necessary to focus on methods of stimulation of development of tourist-recreational business at administrative-management level. In order to stimulate tourism and recreation business development, the priority area of work should be innovative, taking into account its diversity and specificity, as well as aimed at improving economic and social components of the region's development.

Ключові слова: туризм, рекреація, туристично-рекреаційний бізнес, інновації, ресурсозбереження, регіональний розвиток.

Key words: tourism, recreation, tourism and recreation business, innovation, resource conservation, regional development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розглядаючи туристично-рекреаційний бізнес як міжгалузевий вид економічної (або підприємницької) діяльності постає потреба у визначенні перспектив інноваційного оновлення туристично-рекреаційного бізнесу регіону, активізації інноваційних процесів, що забезпечуватиме прискорення соціально-економічного розвитку регіонів. Це неможливо без проведення ресурсозберігаючої політики, яка спроможна вивести регіон на новий рівень економічної системи, стратегічно конкурентоспроможної та орієнтованої на збалансовану еко-

номіку із зростанням потенціалу. Тому питання інноваційного оновлення в туристично-рекреаційному бізнесі є надзвичайно актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Тематиці дослідження інноваційного розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону присвячені робо-

ти зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких В. Абернати, К. Кларк, В. Герасименко [1], А. Мазаракі [2], С. Мельниченко, Г. Михайліченко [3], В. Молчанова, О. Прокопенко [4], Т. Тищенко [5], Т. Ткаченко та інших. Питанням ресурсного потенціалу регіону та ресурсно-інноваційній оцінці присвячено праці М. Бойко [6], А. Бураченко, О. Віханського, І Дегтярьової [7], Ю. Забалдіної [8], Г. Карпової, А. Лапиної, О. Любіцевої, М. Орлатого [7], В. Проскури [9] та інших.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою статті є формування інноваційних підходів в туристично-рекреаційному бізнесі регіону з використанням інструментів реалізації економічного механізму ресурсозбереження, які у свою чергу сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності регіону та його сталому розвитку. Виходячи із поставленої мети, завданнями є: визначення основних принципів інноваційного розвитку туристично-рекреаційного бізнесу, напрямів впровадження інновацій у туристично-рекреаційний бізнес, що визначають ефективність стратегічного управління у туристично-рекреаційному бізнесі, розгляд функцій регулювання ресурсного забезпечення регіонального розвитку туристично-рекреаційного бізнесу, розроблення інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі та визначено систему взаємозв'язків його зовнішніх і внутрішніх інструментів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У кожній галузі економіки існують свої особливості, від яких залежить успішність її розвитку. Пріоритетним вектором, який впливає на розвиток регіональної економіки області Карпатського регіону вважається туристично-рекреаційний бізнес, прибуток від якого є основним джерелом доходів для населення окремих територій та складає частину бюджетів територіальних громад.

У туристично-рекреаційному бізнесі постійно відбувається освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних та телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності, використання електронної комерції та віртуальних туристично-екскурсійних послуг.

До основних принципів інноваційного розвитку туристично-рекреаційного бізнесу слід віднести такі принципи:

1. Системність. Формування стратегії інноваційного розвитку туристично-рекреаційного бізнесу повинно враховувати всі чинники і умови, необхідні для задоволення потреб населення у відпочинку; ресурсні можливості регіону (економічні, фінансові, кадрові й інші); соціальний вплив на суспільство; фактори зовнішнього середовища.

2. Правомірність. Процес розробки та комерціалізації нововведення завжди повинен бути регламентований правовими актами, узгодженими з регіональним і державним законодавством. При цьому всі взаємовідносини між продавцями і споживачами інноваційного туристичного продукту/послуги повинні оформлятися і регулюватися в рамках договірних відносин, в яких визначаються умови, права і обов'язки сторін.

3. Прибутковість. Впровадження інновацій має бути спрямоване на отримання прибутку суб'єктом туристично-рекреаційного бізнесу.

4. Затребуваність. Пропонуються тільки ті нововведення, які відповідають потребам клієнта, а не ті, які може зробити та впровадити суб'єкт туристично-рекреаційного бізнесу.

5. Безперервність інноваційного процесу. Процес нововведення закінчується появою на ринку продукту/послуги, які повинні на певному етапі свого життєвого

циклу викликати потребу (стимулювати ідею) створення наступного нововведення та забезпечувати фінансову підтримку цього процесу.

6. Компетентність. Управління діяльністю всіх підприємств туристично-рекреаційного бізнесу на всіх рівнях має здійснюватися компетентними керівниками, які мають відповідну освіту.

7. Соціальна безпека. Впровадження інновацій у сфері туризму на всіх стадіях узгоджується з реалізацією концепції соціального захисту найменш захищених верств населення.

8. Екологічна безпека. Впровадження інновацій у сфері туризму на всіх стадіях узгоджується з реалізацією концепції охорони навколишнього середовища.

9. Безпека життєдіяльності. Впровадження інновацій у сфері туризму узгоджується з реалізацією пріоритету безпеки життєдіяльності туристів.

Інноваційна діяльність у туристично-рекреаційному бізнесі спрямована на створення нового або зміну існуючого продукту, на удосконалення транспортних, готельних, рекреаційних, екскурсійних, культурно-пізнавальних та інших послуг, а також технологій їх надання (інтерактивних, з використанням інформаційних та інших новітніх технологій). Інновації, в їх кінцевому використанні, можуть охоплювати як комплексне надання туристичної послуги, так і концентруватися на одній із складових туристичного продукту.

На сьогодні можна виділити наступні напрямки впровадження інновацій у туристично-рекреаційний бізнес:

1. Впровадження організаційних інновацій — нововведень, пов'язаних з розвитком туристичного бізнесу і конкретного підприємства, в систему та структуру управління на основі передових технологій; в кадрову політику на основі постійного підвищення кваліфікації; в забезпечення сталого розвитку підприємства на основі раціональної економічної та фінансової діяльності.

2. Впровадження маркетингових інновацій, що дозволяють виявляти і задовольняти потреби цільових споживачів, а також залучати ще не охоплені ринки збуту продукції (готельні та ресторани ланцюги).

3. Здійснення періодичних нововведень, спрямованих на зміну споживчих властивостей традиційного туристичного, рекреаційного продукту, готельних послуг, які мають конкурентні переваги (впровадження інноваційних продуктів).

4. Використання новітніх туристичних ресурсів, що раніше не використовувалися.

Головною метою інноваційного управління є підвищення ефективності економіки регіону. Для досягнення даної мети пропонуємо інноваційний механізм управління в туристично-рекреаційному бізнесі. Реалізація запропонованого інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі сприятиме виявленню існуючих проблем в туристично-рекреаційному бізнесі, визначенню шляхів вирішення даних проблем, підвищенню ефективності туристично-рекреаційного потенціалу в регіоні, а також поліпшенню інноваційного клімату.

У ході розробки інноваційного механізму було проведено аналіз зовнішніх і внутрішніх інструментів і їх ключових елементів, запропоновані заходи щодо вдосконалення надання інноваційно-інформаційних послуг, розроблено алгоритм стимулювання інноваційної діяльності в туристично-рекреаційному бізнесі.

До зовнішніх інструментів інноваційного механізму управління відносяться:

1) розробка інноваційних програм розвитку туристично-рекреаційного бізнесу на рівні регіону;

2) розвиток інноваційного державно-приватного партнерства в регіоні;

Рис. 1. Інноваційний механізм управління в туристично-рекреаційному бізнесі

Джерело: розроблено автором.

3) участь у всеукраїнських та міжнародних виставках інноваційного спрямування в туристично-рекреаційному бізнесі;

4) забезпечення системи державної підтримки інновацій в туристично-рекреаційному бізнесі;

5) пошук зовнішніх і внутрішніх інноваційних інвесторів (стартапи).

Внутрішніми інструментами інноваційного механізму управління являються:

1) організація та стимулювання інноваційної діяльності підприємств туристично-рекреаційного бізнесу;

2) розвиток інноваційної інфраструктури в туристично-рекреаційному бізнесі;

3) організація інноваційно-інформаційних систем туристично-рекреаційного бізнесу;

4) підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів для туристично-рекреаційного бізнесу.

Розроблений інноваційний механізм управління в туристично-рекреаційному бізнесі представлено на рисунку 1.

Зовнішні та внутрішні інструменти механізму управління є інноваційними та сприяють розробці нових продуктів для туристично-рекреаційного бізнесу. Основним фактором, представленим у схемі інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі, виступають туристично-рекреаційні ресурси.

Туристично-рекреаційні ресурси не є інноваційними, так як існують від природи (наявність річок, озер, лісових територій і т.д.), але виявляються визначальними при взаємодії із запропонованими вище інструментами інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі та отримують певні інноваційні спрямування у використанні та споживанні.

Можна визначити основні функції регулювання ресурсного забезпечення регіонального розвитку туристично-рекреаційного бізнесу (рис. 2).

Стабільне економічне зростання у туристично-рекреаційному бізнесі неможливе без збалансованої та сталого провадження ресурсозберігаючої політики регіону шляхом формування ефективної схеми ресурсозбереження на основі впровадження інновацій.

Інноваційний механізм управління в туристично-рекреаційному бізнесі являє собою сукупність зовнішніх і внутрішніх інструментів, що сприяють підвищенню ефективності туристично-рекреаційного бізнесу в регіоні, туристично-рекреаційних ресурсів як основного чинника в інноваційному механізмі; основних структурних елементів, які лежать в основі зовнішніх і внутрішніх інструментів інноваційного механізму управління.

У результаті формування інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційній сфері було виз-

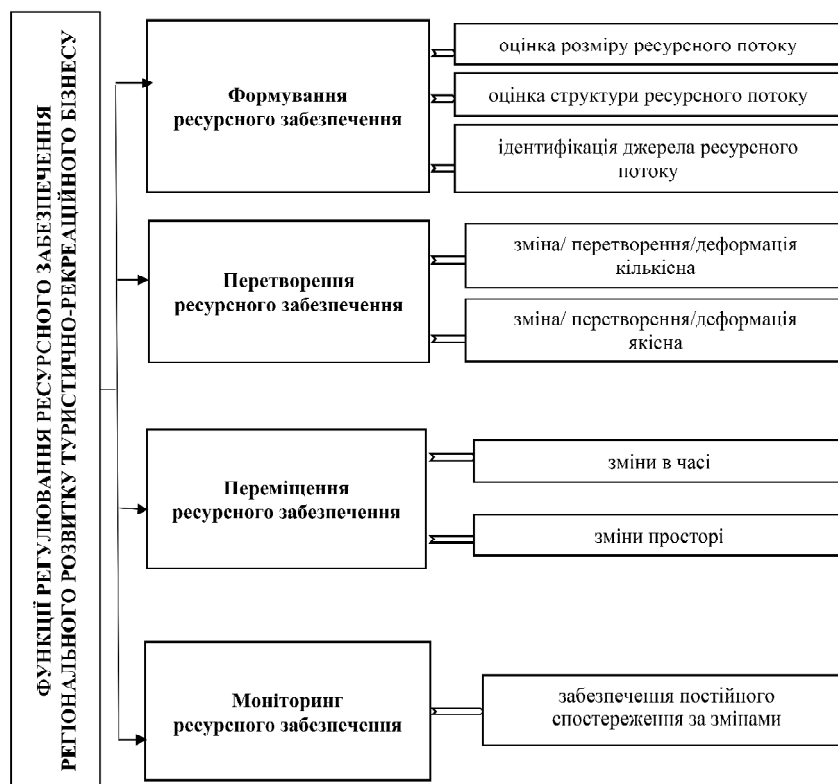

Рис. 2. Функції регулювання ресурсного забезпечення регіонального розвитку туристично-рекреаційного бізнесу

Джерело: розроблено автором на підставі [10].

начено систему взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх інструментів, запропонованих вище, яка представлена на рисунку 3.

Першим зовнішнім інструментом інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі є розробка інноваційних програм розвитку туристично-

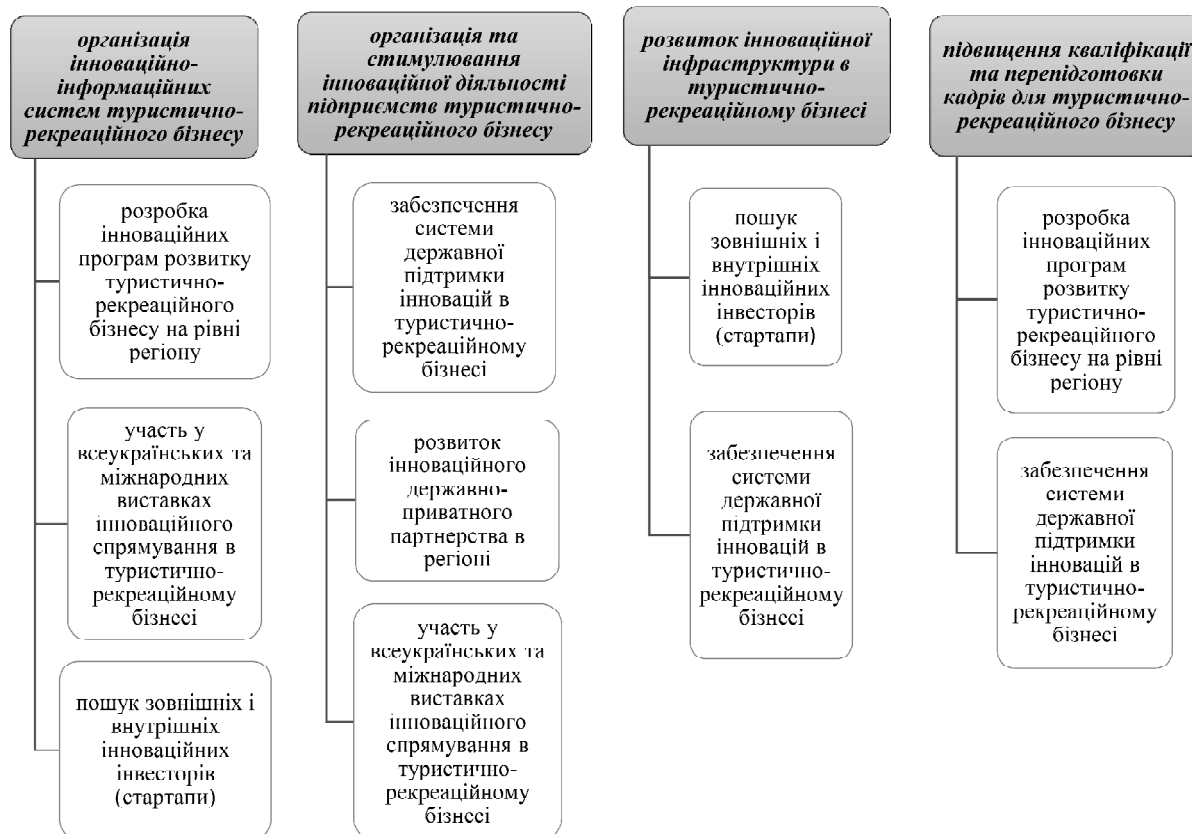

Рис. 3. Система взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх інструментів інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційній сфері

Джерело: розроблено автором.

рекреаційного бізнесу на рівні регіону. В результаті досліджень було виявлено, що за допомогою програм розвитку туризму і рекреації відбувається визначення основних шляхів подолання проблем регіонального рівня з використанням соціальних, економічних, рекреаційних особливостей регіону в туристично-рекреаційному бізнесі. Державні органи займаються розробкою концепцій щодо розвитку і вдосконалення туристично-рекреаційного бізнесу. Беручи до уваги територіальну класифікацію, варто відзначити, що за цією ознакою програми з розвитку туристично-рекреаційного бізнесу можуть бути державними, а також внутрішніми, тобто регіональними.

Таким чином, слід підкреслити той факт, що будь-якій державній програмі властивий свій термін реалізації, а також основні характеристики: цілі програми, основні завдання, обґрунтування ключових питань, сутності проблем, термінів реалізації програм з розвитку туризму та рекреації, заходів, прописаних у програмах, а крім того, основних соціально-економічних результатів в туристично-рекреаційному бізнесі. Державними органами влади враховується і реалізується підтримка у розвитку туристично-рекреаційного бізнесу за допомогою такого інструментарію, як виявлення і встановлення митних, інвестиційних та візових пільг, які виступають як певний стимул у розвитку туристично-рекреаційного бізнесу на території регіонів України.

Другим зовнішнім інструментом інноваційного механізму управління є розвиток інноваційного державно-приватного партнерства в регіоні. Розвиток державно-приватного партнерства на рівні регіону доцільно проводити в такий спосіб:

- 1) переорієнтація виїзних туристичних потоків на внутрішні потоки в умовах кризи туристичної галузі;
- 2) створення нових особливих економічних туристично-рекреаційних комплексів та зон;
- 3) реконструкція існуючої рекреаційної інфраструктури з урахуванням вимог світових стандартів і норм;
- 4) створення системи наукового і кадрового супроводу туристично-рекреаційного бізнесу в регіоні;
- 5) система малого і середнього бізнесу, що забезпечує всебічний розвиток туризму і рекреації.

Нині одним з найбільш показових прикладів використання системи державно-приватного партнерства є особливі зони в туристично-рекреаційній сфері. Державно-приватні проекти реалізуються шляхом спільного інвестування бюджетних і приватних коштів у розвиток регіонального туризму. Створення особливих економічних зон у рамках таких проектів сприяє розвитку регіонів за допомогою залучення іноземних інвестицій, кращих закордонних наукових, а також управлінських і виробничих технологій. Водночас, попри певні успіхи в розвитку вітчизняного туристично-рекреаційного бізнесу, держава недостатньо бере участь в її становленні:

- 1) не визначені умови і механізми створення державно-приватного партнерства в туристично-рекреаційному бізнесі;
- 2) не розроблені принципи функціонування та розвитку державно-приватного партнерства в туристично-рекреаційному бізнесі;
- 3) не розвинені організаційні структури управління, які координують процеси взаємодії учасників партнерства;
- 4) не розроблені організаційні основи інформаційного забезпечення управлінських рішень;
- 5) не розроблений економічний механізм регулювання та участі населення в проектах розвитку інфраструктурних об'єктів туристично-рекреаційного бізнесу, що функціонують на основі державно-приватного партнерства. Зазначені проблеми стримують темпи розвитку туристично-рекреаційного бізнесу загалом, що в свою

чергу, знижує обсяг фінансових надходжень до бюджетів територіальних громад.

Третім зовнішнім інструментом інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі є участь у всеукраїнських та міжнародних виставках інноваційного спрямування в туристично-рекреаційному бізнесі. Важливим для дослідження є положення про те, що участь регіону в найбільших виставках-ярмарках дає можливість не тільки здійснювати пошук відповідних ринків, а й брати участь у виході на ці ринки за допомогою найбільш ефективних способів, а також визначати нові тенденції в розвитку вивчення тих сегментів, які видаються найбільш перспективними. На наш погляд, міжнародні виставки і ярмарки сприяють виконанню ряду функцій в економіці регіону:

— сприяють забезпеченню безпосереднього спілкування клієнта з людьми, що представляють безпосередню виставку-ярмарок;

— пропонують реальний товар, який можна побачити в дії, на відміну від засобів реклами (відеоролики, буклети, рекламні проспекти і т.д.);

— сприяють ефективному обміну інформацією;

— значно скорочують час на пошук партнера та укладання контракту як клієнтам, так і представникам туристичного продукту;

— сприяють інформуванню своїх учасників про розвиток нових технологій і надають можливості побачити тенденції прогресу туристично-рекреаційного бізнесу в регіональному економічному просторі;

— надають інформацію про пропонований товар конкурентів, їх пропозицій, ідей, умов продажу і т.д.;

— сприяють забезпеченню покупцеві можливості здійснити повний огляд зацікавленої групи товарів, зокрема туристичного продукту за певними критеріями: ціна, якість, сервіс;

— підвищують авторитет представленого туристичного продукту на виставках-ярмарках в умовах правильної політики щодо підготовки та участі у виставках.

Четвертим зовнішнім інструментом інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі є забезпечення системи державної підтримки інновацій в туристично-рекреаційному бізнесі.

Слід зауважити, що центральна державна туристична адміністрація в розвинених європейських країнах працює в тісній взаємодії з місцевою владою й приватним бізнесом. Така схема роботи виявилася досить продуктивною з погляду знаходження форм конструктивного співробітництва й взаємодії адміністративних органів різних рівнів державного та регіонального управління, а також для залучення фінансових коштів приватного сектора з метою виконання відповідних державних завдань. Наслідком такої політики стала поява змішаних за формою власності (державно-приватних) інститутів у сфері регулювання туристичної діяльності [11].

Особливої актуальності "європейській" моделі надає не лише ситуація глобальних трансформацій у сучасному світі, але й вибір Україною європейського вектора розвитку, необхідність побудови в ній демократичного, відкритого громадянського суспільства.

Стратегія розвитку туризму повинна відповідати таким вимогам:

— туристична політика має забезпечити інноваційні моделі розвитку туризму;

— загальне зростання конкурентоспроможності туристично-рекреаційного бізнесу;

— туристична політика має базуватися на інтелектуальних технологіях колективного стратегічного планування.

П'ятим зовнішнім інструментом інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі є пошук зовнішніх і внутрішніх інноваційних інвесторів (стартапи).

Слід зазначити, що готовність інвесторів до вкладення в туристично-рекреаційний бізнес регіону знаходиться в залежності від реалізованого в регіоні інвестиційного клімату. Формування відповідних умов для інвестиційних процесів у регіоні виступає як один із значущих показників для активізації притоку інвестицій в регіональну економіку. Найбільш важливими умовами залучення і розміщення інвестиційних ресурсів є наявність грошового, виробничого, трудового та інноваційного капіталу.

Можливо погодитися з думкою науковців, що [12—14] що для залучення інвестицій в сферу регіонального туризму необхідно враховувати політичну стабільність у регіоні, можливість розвитку економічних процесів і нормативно-правових основ діяльності інвесторів у регіоні, фінансову спроможність господарюючих суб'єктів, а так само показники попиту на внутрішньому ринку.

У регіонах з метою збільшення притоку інвестицій, пошуку інвесторів необхідно створювати і реалізовувати державні програми, спрямовані на підвищення привабливості інвестиційних процесів.

Першим інструментом інноваційного механізму є організація та стимулювання інноваційної діяльності підприємств туристично-рекреаційного бізнесу. З метою визначення місця і ролі цього інструменту в інноваційному механізмі розроблено алгоритм стимулювання інноваційної діяльності в туристично-рекреаційному бізнесі, до якого віднесемо такі заходи:

- виявлення ключових показників з метою проведення оцінки ефективності інноваційних процесів;
- розробка і реалізація інструментів стимулювання інноваційних процесів на підприємстві туристично-рекреаційного бізнесу;
- проведення оцінки ефективності інноваційної діяльності на підприємствах туристично-рекреаційного бізнесу;
- застосування додаткового інструментарію стимулювання інноваційних процесів на підприємствах туристично-рекреаційного бізнесу.

До другого внутрішнього інструменту інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі відносимо розвиток інноваційної інфраструктури в туристично-рекреаційному бізнесі. У багатьох областях Карпатського регіону відсутність інноваційної інфраструктури туристично-рекреаційного бізнесу є значущою проблемою, якій приділяється значна увага на регіональному рівні.

Під інноваційною інфраструктурою ми розуміємо сукупність господарюючих суб'єктів, спрямованих на створення і реалізацію нових продуктів. До об'єктів інноваційної інфраструктури в туристично-рекреаційному бізнесі регіону необхідно віднести технологічні парки, бізнес-інкубатори, технополіси, головною метою яких є реалізація сформованого туристичного продукту на різні ринки (зовнішні і внутрішні).

Третім внутрішнім інструментом інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі є організація інноваційно-інформаційних систем туристично-рекреаційного бізнесу.

Для вдосконалення надання інноваційно-інформаційних послуг необхідне виконання наступних заходів:

- проведення моніторингу сайтів туристично-рекреаційних підприємств з метою виявлення існуючих проблем, що стосуються текстової інформації на сайті, зображень, статистики відвідування, а також розташування основних елементів сайту і їх конфігурації.
- застосування переліку додаткових супутніх послуг на сайтах підприємств туристично-рекреаційного бізнесу, що забезпечить залучення суб'єктів інших суміжних сфер.
- впровадження автоматизованої системи управління в колективних засобах розміщення туристично-

рекреаційного бізнесу, що сприятиме значному спрощенню контролю за різною діяльністю в готельних підприємствах (фінансовий контроль, господарський контроль і т.д.).

Четвертим внутрішнім інструментом інноваційного механізму управління в туристично-рекреаційному бізнесі є підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у туристично-рекреаційній сфері. На наш погляд, в індустрії туризму необхідно підвищення кваліфікації працівників туристично-рекреаційного бізнесу за допомогою періодичного проходження курсів підвищення кваліфікації, а також перепідготовки фахівців з інших галузей, які починають працювати в сфері туризму і рекреації, надаючи їм можливість отримання та вдосконалення як теоретичних, так і практичних навичок і знань. При цьому не можна не відзначити, що необхідним рішенням проблем з підготовки кадрів для туристично-рекреаційного бізнесу можуть стати:

- атестація персоналу;
- курси підвищення кваліфікації;
- організація та проведення різних видів практик і стажувань серед персоналу;
- проведення дистанційних курсів і семінарів;
- бізнес-тренінги;
- використання професійних інформаційних ресурсів і обмін знаннями між співробітниками туристично-рекреаційних закладів обслуговування.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, вагомим фактором, що викликає необхідність впровадження інновацій в сферу туризму та рекреації є те, що туристично-рекреаційний бізнес не тільки формує на території сферу послуг з організації подорожей, дозвілля та оздоровлення, але є джерелом доходів населення та територіальних громад й викликає розвиток багатьох пов'язаних з ним секторів економіки.

Встановлено, що для інноваційного розвитку туристично-рекреаційного бізнесу потрібна наявність таких факторів: ринкова конкуренція; наявність законодавчої і нормативної бази в підтримку впровадження інновацій; професійна підготовка кадрів, які бажають впроваджувати інновації (фахівці, підприємці, менеджери, службовці) та ресурси (фінансові, виробничі, інформаційні, інфраструктурні).

Тому в перспективі подальших досліджень варто зосередити увагу на методах стимулювання розвитку туристично-рекреаційного бізнесу на адміністративно-управлінському рівні. Для стимулювання розвитку туристично-рекреаційного бізнесу пріоритетним напрямом роботи має бути інноваційний, що враховує його різноманіття та специфіку, а також націлений на покращення економічних та соціальних складових розвитку регіону.

Література:

1. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / В.Г. Григоренко, І.В. Давиденко; С.С. Галасюк; Н.С. Гездоймінов та ін.; за заг. ред. В.Г. Герасименко. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
2. Інновінг в туризмі: монографія / А. А. Мазаракі, С.В. Мельниченко, Г.І. Михайліченко, Т.І. Ткаченко та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ: КНЕУ, 2016. 532 с.
3. Михайліченко Г.І. Інноваційні зміни у розвитку світового туристичного ринку. Бізнес Інформ. 2011. № 6. С. 49—52.
4. Соціально-економічна мотивація інноваційного розвитку регіону: монографія / І.О. Александров та ін.; за заг. ред. О.В. Прокопенко. Суми: Сумський державний університет, 2012. 576 с.

5. Тищенко Т.І. Складові інноваційного потенціалу підприємства. Інновації в створенні і управленні бізнесом: матеріали Міжн. наук. онлайн-конф. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний гірничий університет, 2010. С. 118—122.

6. Бойко М.Г. Ціннісно-орієнтоване управління в туризмі: монографія. К.: КНТЕУ, 2010. 523 с.

7. Ресурсний потенціал регіону: навч. посіб. / М.К. Орлатий, С.А. Романюк, І.О. Дегтярьова та ін.; за заг. ред. М.К. Орлатого. К.: НАДУ, 2014. 724 с.

8. Забалдіна Ю.Б., Ліщинський О.Л. Дві адаптивні моделі короткострокового прогнозування туристичних потоків. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). 2006. № 1. С. 406—410.

9. Проскура В.Ф., Максютова О.В. Підходи щодо розроблення економічного механізму ресурсозабезпечення регіону в умовах інтеграції. Геополітика України: історія і сучасність. Ужгород: УжНУ. 2019. № 2 (23). С. 95—104. DOI: 10.24144/2078-1431.2019.2(23).95-104.

10. Проскура В.Ф., Максютова О.В. Моделювання ресурсних потоків регіону. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2018. Вип. 2. С. 110—114.

11. Актуальні проблеми туризму і сфери послуг: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 242 "Туризм" (усіх форм навчання) / укл. Ю.В. Макогон, К.В. Осипенко. Маріуполь: МДУ. 2021. С. 217.

12. The effect of digital technology development on economic growth. I. Irtyshcheva, M. Stehnei, N. Popadynets [et al.]. International Journal of Data and Network Science. Canada, 2021. № 5. P. 25—36.

13. Стегней М.І., Хаустова К.М. Мікроекономічні чинники розвитку підприємств сфери гостинності в регіоні. Бізнес Інформ. Харків. 2020. № 11. С. 165—170.

14. Стегней М.І. Архангельська А.-М. І. Сталий розвиток туристичного сектору національної економіки. Перспективи розвитку готельно-ресторанної індустрії України: теорія, практика, інновації розвитку: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21 березня 2018 року. Мукачєво: РВВ МДУ. 2018. С. 38—40.

References:

1. Hryhorenko, V. H., Davydenko; I. V., Halasiuk, S.S. and Hezdojminov, N S. (2016), Otsinka turystychno-rekreatsijnoho potentsialu rehionu [Estimation of tourist and recreational potential of the region], Odessa National University of Economics, Odesa, Ukraine.

2. Mazaraki, A. A. Mel'nychenko, H. I., Mykhajlichenko, S. V. and Tkachenko, T. I. (2016), Innovinh v turyzmi [Innovating in tourism], Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine.

3. Mykhajlichenko, H. I. (2011), "Innovative developments in the global tourism market", Biznes Inform, vol. 6. pp. 49—52.

4. Aleksandrov, I. O. and Prokopenko, O. V. (2012), Sotsial'no-ekonomichna motyvatsiia innovatsijnoho rozvytku rehionu [Socio-economic motivation of innovative development of the region], Sumy State University, Sumy, Ukraine.

5. Tyschenko, T. I. (2012), "Components of the innovative potential of the enterprise", Materialy Mizhnarodnoi naukovoї konferentsii. Ynnovatsyy v sozdanny y upravlenyy biznesom [Materials of the International Scientific Conference. Innovation in creation and management], Dnipropetrovsk National Mining University, Dnipropetrovsk, Ukraine, pp. 118—122.

6. Bojko, M. H. (2010). Tsinnisno-oriientovane upravlinnia v turyzmi [Central-oriented management in tourism], Kyiv National Trade and Economic University, Kyiv, Ukraine

7. Orlatyj, M. K., Romaniuk, S. A. and Dehtiar'ova, I. O. (2014), Resursnyj potentsial rehionu [Resource potential of the region], National academy for public administration, Kyiv, Ukraine.

8. Zabal'dina, Yu. B., Lischyns'kyj, O. L. (2006), "Two adaptive models of short-term forecasting of tourist flows", Stratehiia rozvytku Ukrainy (ekonomika, sotsiolohiia, pravo, vol. 1, pp. 406—410.

9. Proskura, V. F., Maksyutova, O. V. (2019), "Approaches to development of economic mechanism of resource provision of the region in conditions of integration", Heopolityka Ukrainy: istoriia i suchasnist', vol. 2 (23), pp. S. 95—104.

10. Proskura, V. F. and Maksyutova, O. V. (2018), "Modeling of resource flows of the region", Naukovyj visnyk Mukachiv's'koho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomika, vol. 2, pp. 110—114.

11. Makohon, Yu. V. and Osypenko, K. V. (2021), Aktual'ni problemy turyzmu i sfery posluh [Actual problems of tourism and services], Mariupol State University, Mariupol', Ukraine.

12. Irtyshcheva, I., Stehnei, M. and Popadynets, N. (2020), "The effect of digital technology development on economic growth ", International Journal of Data and Network Science, vol. 5, pp. 25—36.

13. Stehnej, M. I. and Khaustova, K. M. (2020), "Economic factors of development of hospitality companies in the region", Biznes Inform, vol. 11, pp. 165—170.

14. Stehnej, M. I. and Arkhanhel's'ka, A.-M. I. (2018), "Sustainable development of the tourism sector of the national economy", Tezy dopovidej Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii. Perspektyvy rozvytku hotel'no-restoranoi industrii Ukrainy: teoriia, praktyka, innovatsii rozvytku [Theses of reports of the All-Ukrainian scientific-practical conference. Prospects of development of hotel-restaurant industry of Ukraine: theory, practice, innovations of development], Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine, 23 March, pp. 38—40.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2021 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>